

מראי מקומות- בבא מציעא ו'

יוחנן, דר' יוחנן ס"ל דהשבועה דמתני' הוא כדי שלא יהא כ"א הולך ותוקף טליתו של חבירו סתם, וס"ל לאביי דלא חיישינן לכך, אלא דטעם שבועה דמתני' הוא שלא יהא א' תוקף טליתו של חבירו משום מלוה ישנה שיש לו עליו, ולכן משביעין אותו.

(ד) **שמא מלוה ישנה יש לו עליו- כ' בחי' הר"ן,** אין כוונת אביי לומר דבאמת הי' מותר לו לעשות כן, לתקוף טליתו של חבירו בגביית חובו, אלא דעכ"פ מורה היתרא לנפשי' דהי' מותר לו לעשות כן, ולכן שפיר משביעין אותו, דעכ"פ לאו חשיד אממונא הוא. והעיר השטמ"ק בשם הריצב"ש, א"כ מה הק' הגמ' ע"ז אי הכי נשקול בלא שבועה, הלא אין הדין שיכול לתפוס משל חבירו בכה"ג. ותי' "אפי' הכי מקשינן, דכיון דלא חשיד לן לתפוס אלא משום מלוה ישנה, למה נחייבהו שבועה על הטלית אם היא שלו כי היכי דנפרוש ויאבד חובו, הלא טוב שיטול זה הטלית בעד החוב וחבירו לא יחסר דבר, משנאמר שישבע ויפרוש ויאבד זה המלוה ישנה".

(ה) **בעי ר' זירא, תקפה א' בפנינו מהו- פרש"י,** הוציאה מיד חבירו בחזקה, והרי כולה בידו קודם שנשבעו. וביאר הקצות (קל"ח, ב') דמשמע דלא אמרי' שתיקה כהודאה אלא קודם שבועה, דעדיין בספיקא הוא דמי יימר דמשתבע, והוי שתיקתו כאומר איני נשבע, דשוב אינו יכול לחזור, אבל אחר שנשבע כבר זכה בחציו, ותו לא אמרי' אודויי אודי, ואפי' שתק מתחלה ועד סוף לא אמרי' שתיקה כהודאה.

(ו) **ואי דקא צווח, מאי הו"ל למעבד- כ' הרמב"ן,** דמדקאמר כן ש"מ דאזלי' על הצד דתקפו כהן מוציאין אותו מידו, דאם הי' צווח מבואר בגמ' דהיו מוציאין אותו מידו, וכל הנדון הוא רק אם יש כאן הודאה או לא. וע"ש בסוף דבריו שהק' דלמה בציוור דמתני' אמרי' דאם תקפה דמוציאין אותה מידו, הרי אי"ז מוחזק יותר מזה, וא"כ לכאור' לא שייך

(א) **ואלא הא דא"ר נחמן משביעין אותו שבועת היסת וכו'- פי' תוס', דמירי אפי' היכא דתובעו ואומר דזה החפץ שהוא בידך שלי הוא, דלא שייך בזה אשתמוטי. אבל מרש"י משמע דבאמת אין שייך אשתמוטי בכופר הכל בכלל. הק' הרמב"ן, הא מבואר בשבועות (מ:) דמה דס"ל לר"נ דמשביעין שבועת היסת, היינו משום דגם בכופר הכל אמרי' אשתמוטי. ולמאן דמפרש דכופר הכל פטור משבועה משום שאין אדם מעיז, הא ר' נחמן בדורו ראה שרבו העזי פנים ובעלי השמטות שנשמטין אפי' בכל, וא"כ שפיר י"ל דלא הוו חשיד בשבועה. ועוד, הא אמרי' לעיל דהכופר במלוה כשר לעדות, אלמא שאין מחזקין ל' בחשוד אממונא בשביל כפירתו, ע"ש מש"כ בכל זה.**

(ב) **ותו הא דתני ר' חייא... נימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא- פרש"י,** גבי שבועה שאינה ברשותי, נימא מגו דחשיד וכו'. והק' הריטב"א (ישנים), לימא דמשביעין אותו שאינו ברשותו משום דאולי באמת ברשותו הוא אלא דלא ידע היכן הוא, ומשביעין אותו כי היכי דבחישי ל', ותי' דאין שייך לומר כן, שהרי ודאי השבועה הוא שאינו יודע דאי' ברשותו, וזה שפיר יכול לישבע אף אם אינו יודע היכן הוא. וע' במהרש"א שהביא מתוס' לעיל (ג:) דפי' דהרא"י הוא משבועה שלא שלחתי בה יד, אבל משבועה שאינה ברשותי אינה ראי', די"ל דאשתמוטי קא משתמיט עד שיש לו מה לשלם.

(ג) **אביי אמר חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו- פרש"י,** דלעולם אמרי' דמגו דחשוד אממונא חשוד אשבועתא, ולכן אין שייך לומר דשבועת משנתנו הוא משום שלא יהא כ"א הולך ותוקף טליתו של חבירו, דא"כ לא היינו מניחין אותו לישבע. ולכן צ"ל דמה שמשביעין אותו, היינו משום דחיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו. אבל הרמב"ן פי' דלעולם גם אביי ס"ל דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא, אלא דחולק אביי על ר'

וע' בקצות (רי"א, ג') דהק' על זה, דא"כ מה אומר הגמ' דואיש כי יקדיש את ביתו, וכו', הרי אי"ז רק חסרון של אינו ברשותו, זהו חסרון דאינו שלו נפשט דלדברי הר"ן א"ש, דודאי אין שייך אלא החסרון דאינו ברשותו, דאפי' בלא הודאתו יש ספק של מי הוא הטלית]. וע' בריטב"א דהביא דבאמת יש שאין גורסים זה בכלל, אלא "או דלמא השתא מיהא לא תקפה". ושוב הביא גירסתנו, וכ' שיש לפרש הגירסא ההיא דה"פ, או דלמא כיון דואיש כי יקדיש את ביתו אמר רחמנא, משום לא חייש אידך להקדשו, דאמר כיון שאין ברשותו אין אמירתו כלום, דהשתא מיהת לא תקפה, ומשו"ה אין הקדשו כלום, שאין שתיקתו מורה שיש שום הודאה.

(ט) **הקדישה בלא תקפה מהו- יש לע', אפי' אם אמרי' דע"י דכיון שהקדישה הו"ל כהודאה, מ"מ למה חל ההקדש, הרי צריך להיות בידו בשעת ההקדש כדי שיחול ההקדש, ולכאן' ההקדש אינו יכול לחול. וכ' הריטב"א דצ"ל דידו והקדישו באין כא'.**

(י) **א' בכור אדם וא' בכור בהמה, בין טהורים בין טמאים המע"ה- פרש"י, קס"ד אם ביד ישראל הוא, הו"ל הכהן מוציא, ואם הכהן תופסו והישראל שותק והדר צוות, הוי ישראל מוציא מחבירו. ותמה הפני יהושע ע"ז, מה ענין שתק ולבסוף צוות לכאן, הרי כאן הספק הוא לכל העולם, וגם להבעלים, וא"כ אין שייך לומר שיש שום הודאה ע"י שתיקתו. וע"ש שכ' דבאמת אין כאן שום הודאה ע"י השתיקה, אלא דאין שייך תפיסת כהן כאן, דהא אין לו שום טענה, וא"כ מה זכות יש לו לתפוס הספק בכור. אלא הביאור הוא דהי' ניתן לו ברשות, דהיינו דהישראל לא הי' יודע מהספק, ולכן נתנו להכהן, אבל לבסוף נודע לו הספק, ולכן צוות. אבל באמת אי"ז ענין לשתק ולבסוף צוות דתקפה א' לפנינו, שהוא ענין של הודאה [נמבאר מדבריו דמה שתופס הכהן יש לו דין תפיסת ברי, דמשום הכי הי' צריך לאוקומי' כשתנו לו ברשות. אבל לכאן' לפ"ז צ"ל דס"ל דרש"י פליג על תוס' כאן, דכ' דאף דקיי"ל דת"כ מוציאין אותה מידו, מ"מ היכא דתופס בטענת ברי אין מוציאין אותה מידו, דהיינו דכל נדון הגמ' כאן הוא בתפסו בתפיסת ספק].**

(יא) **ותני עלה אסורין בגיזה ועבודה- פרש"י, וש"מ מהכא דאם ת"כ אין מוציאין מידו,**

כאן הכלל דת"כ מוציאין אותו מידו, דזהו רק משום דא' מוחזק בה. ותי' דכיון דאמרי' דאנן סהדי דמאי דתפיס האי דידי' הוא, א"כ נמצא דכ"א מוחזק במחצה יותר מחבירו.

(ז) **והשתא מוגרת לי' בלא סהדי- הק' תוס', למה אינו נאמן לומר דאגר לי' במגו דאי בעי הי' אומר תקפה ממני, ותי' דמגו במקום עדים הוא. ומבואר דנקט תוס' לדבר פשוט דאם הי' טוען דתקפה, הי' נאמן. אולם ע' בריטב"א שהביא מיש שפירשו דודאי אינו נאמן לומר דחבירו תקפה ממנו, ולהחזיקו לגזלן גמור, ולא הי' צריך הגמ' לומר כן, דפשוט הוא, וכ' שכן הוא דעת רבותיו.**

(ח) **את"ל תקפה א' בפנינו מוציאין אותה מידו, הקדישה אינה מקודשת, את"ל אין מוציאין... הקדישה בלא תקפה מהו- פי' בחי' הר"ן, אם אמרי' דמוציאין אותה מידו, ע"כ זהו משום דנקטינן דזהו בודאי של זה וזהו בודאי של זה, ולכן אין יכולין להוציא מידו משום ספק הודאה זו, ולכן פשיטא דגם הקדישה אינה מקודשת, דהו"ל מקדיש ממון חבירו. אבל את"ל אין מוציאין, אלמא דאין תופסין דהו"ל ודאי של שניהם, דא"כ היאך מעמידין אותה ברשות התופס רק משום ספק הודאה של זה, אלא ודאי אף מתחלה אנו רואין אותה בתורת ספק לכאן'א, אלא שאין מוציאין כל חצי שבה מרשות התופס. וא"כ, בכה"ג שפיר י"ל דהקדישה מקודשת, ואפי' היכא דלא שתק כלל אלא צוות, דדוקא לגבי הדיוט בעינן ספק הודאה כדי שאנו נניח אותה ברשותו, אבל רשות גבוה בכל מקום הוא חייל, ולא חסר בה שום מסירה, וכיון שממון זה בספק הוא עומד, א"כ חייל עלי' הקדש מספק. והצד השני הוא דכיון דהשתא מיהא הא לא תקפה ואינה שלו לשום דבר, אף לענין הקדש אינה מקודשת מכחו. אולם ע' בתוס', דביאר שאלת הגמ' באו"א, האם אמרי' דכמו דבשתק ולבסוף צוות לגבי תקיפה אמרי' דהודאה הוא ולכן אם תקפה בפנינו אין מוציאין אותה מידו, האם אמרי' דה"ה אם הקדישה ושתק ולבסוף צוות, האם מה ששתק נחשב כהודאה, או דלמא כיון דלא תקפה אלא רק הקדישה בפה, אי"ז מצריכו למחות כ"כ, וא"כ י"ל דאי"ז הודאה.**

של כהן- לכאור' ק', אפי' אם אמרי' דת"כ אין מוציאין מידו, לכאור' זהו רק לאחר שתקפו, אבל כל זמן שלא תקפו, ממון ישראל הוא. וכ' הקובץ הערות (ע"א, ב') בביאור הסוגיא, דנסתפק הגמ' בדינא דהמע"ה, האם דין ודאי הוא או דין ספק. דאם דין ספק הוא, א"כ הביאור הוא דאין ב"ד מכריע כלל, אלא דאין יכולין להוציא ממון המוחזק מחזקתו, וא"כ גם אם תפס השני לא יהיו יכולין להוציא ממון מחזקתו. וא"כ, נמצא דגם כל זמן שהוא אצל הראשון הרי הוא רק ספק בחזקתו (ואם קידש אשה בממון זה, תהי' רק ספק מקודשת). ואם דין ודאי הוא, הביאור הוא דכמו דבאיסורין אזלי' בתר חזקה, כן לענין ממון אזלי' בתר החזקת ממון, ויהי' דין ודאי דספק ממון צריך לישאר אצל המוחזק. ואם קידש אשה תהי' ודאי מקודשת, ואם תפסו האחר מוציאין מידו. וא"כ זהו קו' הגמ', אם אמרי' ת"כ אין מוציאין מידו, א"כ נמצא שהוא רק ספק אצל הראשון, וא"כ איך נכנס לדיר להתעשר, הרי א"כ פוטר ממנו בממון כהן. וע"ש שהאריך לבאר דלמסקנת הגמ' דאמרי' דת"כ מוציאין מידו והוא דין ודאי לכאור' צ"ל שיש איזה מקור לזה, דמה דאי' בריש שור שנגח את הפרה (ב"ק מו:) דסברא הוא דמאן דכאיב וכו', לכאור' אין שייך לומר דהסברא אומרת שיש דין ודאי, אלא צ"ל שיש איזה מקור לזה, ומשמע מדבריו שם דנלמד מדין חזקת איסור, ע"ש.

(ג) **אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי, וכו'- פרש"י, דודאי סיעתא הוא למר. ולכאור' מסקנת הגמ' הוא כן, דת"כ מוציאין מידו. ומכאן הקשו על מש"כ הרמב"ם (בכורות ה', ג') דת"כ אין מוציאין אותו מידו, ולכאור' שהוא כנגד מסקנת הסוגיא. וע' בשו"ת הרשב"א (א', שי"א) שכ' דהי' משמע להרמב"ם מדברי ר' המנונא, דאמר לעולם מוציאין אותו מידו, דמשמע דכן קיי"ל. ומה דהגמ' הביא ראי' דמוציאין מהא דספיקות נכנסין לדיר, כ' הרשב"א דשאני ספק בכור דקדושה הבאה מאליה הוא, וספק גמור הוא מעיקרא, ולא הי' הישראל מוחזק בולד כלל קודם לידתו, ומיד בלידתו הספק חל. ואי"ז דומה לספק פדיון פטור חמור, דשם הישראל הי' מוחזק גמור בהשה קודם הפדיון, וא"כ**

הקדישה מקודשת. והק' הריטב"א, מה ענין זו אצל זו, דהא שאלת הגמ' הוא לענין אם ע"י הקדשו הוי שתיקתו הודאה או לא, ומה ענין זה לאיסור גיזה ועבודה, דקדושה הבאה מאליה היא. ותי' דר' המנונא דמיון בעלמא נקט, לומר דמהכא שמעי' דהקדש כתקיפה, דהא במשנה זו בבכורות לא שייך טעמא דשתיקה כהודאה, אלא משום דת"כ אין מוציאין מידו, והקדש כתקיפה. וא"כ, י"ל דה"ה לענין נדון דידן, כיון דתקיפה מהני דהוי כהודאה, א"כ י"ל דה"ה דהקדש מהני כתקיפה. **וע"ע בריטב"א ישנים שכ' "דקס"ד דמחמת הכהן וזכותו הוא שאסורין בגיזה ועבודה, כאילו הקדישן כהן". וע"ז דחה הגמ' דאפי' את"ל דת"כ מוציאין מידו, מ"מ יהי' אסור בגיזה ועבודה, דמה שאסור בגיזה ועבודה, אי"ז משום שהוא ממון כהן, דבאמת הוא ממון ישראל, רק דקדושה הבאה מאליה שאני, וקדוש אפי' אם אינו ממון כהן. וע"ע בפני יהושע שפי' באור"א, דסבר המקשה דאי ס"ד דבספק בכור זכו הבעלים לגמרי, ולא מהני תפיסת כהן, היינו משום דמוקמינן לה אחזקה דמ"ק, וא"כ ממילא גם לא יהי' אסור בגיזה ועבודה מהאי טעמא גופא, לפי שהוא ממון גמור של הבעלים, ואף דספק דאורייתא לחומרא, זהו רק היכא דליכא חזקה בשום צד. וא"כ, אם הדין הוא דבאמת אסור בגיזה ועבודה, א"כ ע"כ היינו משום דחזקה דבעלים לאו חזקה גמורה היא, ומשום דמיד שנולד זה הי' ספק (וכן הביא משו"ת הרשב"א [שי"א] דמהאי טעמא אמרי' דת"כ אין מוציאין מידו, משום דכל עיקר זכיית הבעלים אינו מחמת חזקה דמעיקרא, אלא מחמת הא דמוחזק בה עכשיו, ולכן אין להוציא ממנו מספק. ולכן לענין איסור גיזה ועבודה נמי, כיון דהקדש ג"כ תופס בו, דכל היכא דאי' בי גזא דרחמנא איתא [וק"ק למה צריך לזה, ומשמע דהאיסור גיזה ועבודה באים מחמת הרשות של הקדש שחל עליו, ולכאור' הול"ל בפשטות, דכיון דאין כאן חזקה מבוררת, ממילא נשאר בה הספק איסור, וצ"ע]. וע"ש שביאר דלפי"ז נתפשט שאלת הגמ', דהא עיקר שאלת הגמ' לדעתו הי' אם חל ההקדש על הפסק והוי כתפוס ועומד, ונראה מכאן דשפיר חל על הספק והוי כתפוס.**

(ב) **ואי ס"ד ת"כ אין מוציאין אותו מידו, אמאי נכנסין לדיר, נמצא זה פוטר ממנו בממונו**

בכה"ג שפיר אמרי' דת"כ מוציאין אותו מידו.
[ניוצא מדברי הרשב"א דבנוגע עיקר הספק, אם אמרי' דהמוחזקות
הוא דין ודאי או דין ספק, וכמו שביאר הקובץ הערות שהבאנו לעיל,
ס"ל להרמב"ם דתלוי אם הי' הישראל מרי קמא או לא, דאם הי' מרי
קמא, הדין הוא דדין ודאי הוא ות"כ מוציאין מידו, אבל אם לא הי'
מרי"ק אלא רק מוחזק הוא, או אמרי' דדין ספק ות"כ אין מוציאין.]

(ד) קפץ... כולן פטורין- הק' תוס', למה לא
אמרי' דבטל ברוב, וממילא יהיו כולן חייבין
כולן במעשר, דהא דדבר שבמנין לא בטל
הוא סברא מדרבנן, וגם קבוע אין שייך משום
דאין האיסור וההיתר ניכרין וידועין, והניח
בקו'. וע' בתוס' הרא"ש דכיון דחזינן דאפי'
היכא דיכול לעשר ממ"נ אמרי' דעשירי ודאי
אמר רחמנא ולא עשירי ספק, א"כ נמצא
ד"אפי' כי אמרי' כל דפריש מרובא פריש,
עשירי ספק מיקרי, אלא שהתורה התירה ספק
זה באיסורין דכתיב אחרי רבים להטות,
ונהפק האסור להיתר ע"י ביטול ברוב, אבל
הכא לעולם לא נפיק מכלל ספק עשירי".